

Rybka, Eugeniusz

Trzynaste Convegno Volta

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 15/2, 461-463

1970

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

i B. Sticker (NRF). Publikacja będzie zawierała prace autorów z kilkunastu krajów świata i zostanie wydana w Polsce w 1973 r. Na posiedzeniu w Hamburgu omówiono stan przygotowań książki, jej układ i zagadnienia wydawnicze.

Pozostałe 8 tygodni spędziłem w Londynie, pracując w bibliotece British Museum nad weryfikacją i rozszerzeniem opracowań, przygotowywanych do *Opera omnia* Kopernika². Wybór miejsca pracy — zgodnie z przewidywaniem — okazał się bardzo trafny wobec nagromadzenia w londyńskiej bibliotece zarówno bogatego zasobu materiałów źródłowych rękopiśmiennych oraz wczesnych wydawnictw z zakresu astronomii i matematyki, jak i niemal kompletu literatury historycznonaukowej dziewiętnasto- i dwudziestowiecznej.

Jerzy Dobrzycki

Włochy

TRZYNASTE CONVEGNO VOLTA

Charakterystyczną cechą tradycyjnych, organizowanych przez Akademię dei Lincei sesji zwanych w skrócie Convegno Volta jest to, że bierze w nich udział nie-liczne grono zaproszonych osób, które przygotowują w zakresie ustalonej problematyki, a następnie wygłaszają na sesji dłuższe referaty, przeważnie typu przeglądowo-syntetycznego, trwające ok. 45 min. Referaty są później ogłaszane drukiem, z tym że już wówczas ich objętość nie jest ograniczona. Zbiór referatów każdego kolejnego Convegno, w odrębnym tomie, wydaje Akademia dei Lincei.

Trzynaste Convegno Volta, które odbywało się od 9 do 15 kwietnia 1969 r. w Rzymie i w pobliżu Florencji, nosiło nazwę *Wschód i Zachód w średniowieczu: filozofia i nauka*. Była to podjęta po 13 latach kontynuacja analogicznej sesji (XII Convegno Volta), która odbyła się w Rzymie i Florencji w 1956 r. również na temat *Wschód i Zachód w średniowieczu*, lecz obejmowała wtedy historię nauk moralnych, historycznych i filologicznych.

Z Polski do wygłoszenia referatów na XIII Convegno Volta byli zaproszeni i wzięli udział w Convegno: orientalista prof. Tadeusz Lewicki i astronom prof. Eugeniusz Rybka, obaj z Krakowa. Łącznie na XIII Convegno wygłoszono 32 referaty. Całości debaty przewodniczył prof. Enrico Cerulli, ponadto przewodniczącego miało każde z posiedzeń. Referaty były wygłaszane w 5 językach, z tego: 12 po włosku, 11 po francusku, 5 po angielsku, 3 po hiszpańsku i 1 po niemiecku.

Sesja rozpoczęła się w Rzymie 9 kwietnia rano we wsłaniałej renesansowej sali gmachu Villa della Farnesina, gdzie odbywały się potem wszystkie rzymskie posiedzenia Convegno. Po przemówieniach powitalnych pierwsze referaty wygłosili: M. C. Hernandez o awerroizmie (hiszp.) oraz E. Gilson o awicennizmie (franc.) na średniowiecznym Zachodzie. Spośród 11 kolejnych posiedzeń 6 odbyło się w Rzymie (9 — 12 kwietnia), a 5 w Vinci, Castel di Poggio i Florencji (13 — 15 kwietnia).

Pierwsze dwa rzymskie posiedzenia, 9 i 10 kwietnia, dotyczyły filozofii arabskiej i jej powiązań z Zachodem. Wygłoszono na ten temat następujące referaty: F. Lucchetti, *Tzw. teoria podwójnej prawdy u Awicenny i jej rozpowszechnienie na Zachodzie* (wł.); M.-T. d'Alverny, *Awicennizm we Włoszech* (wł.); M. Battlori, *Arnold z Villanova i Rajmund Lullo oraz ich związki z nauką arabską w XIII w.* (wł.); S. Vanni Rovighi, *Awerrościści bolońscy* (wł.); R. Brunschvig, *Filozofia średniowiecznego prawa muzułmańskiego* (fr.); G. Vajda, *Filozofia żydowska w średniowieczu*

² W sprawie tego wydawnictwa por. np. sprawozdanie z posiedzenia Komisji Kopernikańskiej Komitetu Historii Nauki i Techniki (PAN w nrze 3/1968 „Kwartalnika”, s. 731.

i jej funkcja w zachodniej cywilizacji (fr.); D. M. Dunlop, *Uwagi do średniowiecznej arabskiej wersji „Etyki nikomachejskiej” Arystotelesa* (ang.).

Trzecie posiedzenie (10 kwietnia po południu) dotyczyło alchemii i niektórych kwestii związanych z wróżbiarstwem. Wygłoszono na nim referaty: A. Abel, *Alchemia arabska i Zachód* (fr.); G. Anawati, *Awicenna i alchemia* (fr.); T. Fahd, *Wróżenie ze snów i postępowania we wróżbiarstwie arabskim* (wł.).

Podczas posiedzeń 11 kwietnia usłyszeliśmy referaty z historii medycyny arabskiej oraz optyki, poruszono też inne zagadnienia, związane raczej z ogólną historią kultury. Referaty były następujące: A. Dietrich, *Niektóre uwagi o rozwoju treści lekarskich z Dioskuridesa wśród Arabów* (fr.); S. Hamarneh, *Medycyna arabska i jej wpływ na kształcenie lekarskie i farmaceutyczne oraz na praktykę na Zachodzie* (ang.); M. Levey, *Arabska farmakologia a średniowieczny Zachód* (fr.); G. Bietti, *Wkład świata arabskiego do okulistyki* (wł.); V. Ronchi, *Wpływ optyki arabskiej na kulturę Zachodu w średniowieczu* (wł.); M. Rodinson, *Wpływy cywilizacji muzułmańskiej na średniowieczną cywilizację europejską w dziedzinie techniki konsumpcji i rozrywek* (fr.); G. Nebbia, *Przekazanie wiadomości o falsyfikatach i oszustwach w towarach od czasów starożytnych do średniowiecza muzułmańskiego i zachodniego* (wł.).

Dnia 12 kwietnia wygłoszono trzy referaty: T. Lewicki, *Kraje chrześcijańskie Zachodu w dziele „Kitab surat al-ard” Ibn Hawqala* (wł.); R. B. Serjeant, *Rołnictwo i ogrodnictwo: niektóre wymiany kulturalne między średniowiecznymi Arabami a Europą* (ang.); J. Théodoridès, *Wschód i Zachód w średniowieczu: dzieło zoologiczne Fryderyka II Hohenstaufa* (fr.).

Po południu 12 kwietnia uczestnicy Convegno udali się do Florencji. W niedzielę 13 kwietnia odbyło się krótkie oficjalne posiedzenie w Vinci z udziałem lokalnych władz i przedstawicieli Toskańskiej Akademii Nauk; połączono je ze zwiedzaniem muzeum, w którym są eksponowane modele różnych przyrządów i maszyn, skonstruowanych według rysunków Leonarda da Vinci.

Dzień 14 kwietnia wypełniły w całości referaty z historii astronomii. Posiedzenia odbywały się w pięknym zamku Castel di Poggio niedaleko Fiesole w godzinach porannych i popołudniowych. Pierwszy wystąpił E. Rybka z referatem *Ruch planet w astronomii narodów islamu* (fr.)¹. Z kolei E. S. Kennedy mówił na temat: *Teoria planetarna na średniowiecznym Środkowym Wschodzie i jej przekazywanie do Europy* (ang.). Popołudniowe posiedzenie, które odbyło się pod przewodnictwem autora niniejszej notatki, obejmowało następujące trzy referaty z historii astronomii średniowiecza: W. Hartner, *Wspólne właściwości późnej islamicznej i wczesnej renesansowej astronomii* (ang.); W. Petri, *Tradycja i postęp w astronomii średniowiecza* (niem.); M. Cimino, *Astronomia arabska i jej rozpowszechnienie* (wł.).

Znaczne ochłodzenie sprawiło, że posiedzenia ostatniego dnia Convegno przeniesiono z pozbawionego ogrzewania Castel di Poggio do pomieszczeń Toskańskiej Akademii Nauk we Florencji. Na posiedzeniach porannym i popołudniowym w dniu 15 kwietnia wygłoszono 5 referatów, z których jeden dotyczył historii astronomii. Były to referaty: D. R. Ventura, *Żydzi hiszpańscy a rozpowszechnienie nauki arabskiej w Europie* (wł.); A. Frajese, *Algebra Arabów na Zachodzie* (wł.); K. Jaouiche, *Statyka u Arabów* (fr.); J. Vernet Gines, *Tradycja i innowacja w nauce średniowiecznej* (hiszp.); E. Millas Vendrell, *Tablice astronomiczne al-Chwarizmi i komentarz Ibn al-Mutanna* (hiszp.).

Wieczorem 15 kwietnia dla uczestników Convegno wydano przyjęcie w Palazzo Vecchio oraz otwarto, specjalnie dla nich, galerię Uffizi.

Jak wynika ze sprawozdania, wachlarz tematyczny XIII Convegno Volta był sze-

¹ Referat znajduje się w tece redakcyjnej „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki” i ukaże się w jednym z najbliższych numerów pisma.

roki i dotyczył w połowie problemów z historii filozofii, a w połowie — z historii nauk matematyczno-przyrodniczych. Choć większość uczestników Convegno stanowili humaniści, była jednak również grupa matematyków i przyrodników, zajmujących się historią nauki. W Convegno wzięło udział m. in. 4 astronomów: M. Cimini (Włochy), W. Hartner (NRF), W. Petri (NRF) i E. Rybka (Polska).

Eugeniusz Rybka

ZSRR

DZIESIĄTY ZJAZD MENDELEJEWOWSKI

W dniach 23—26 września 1969 r. odbył się w Leningradzie X Zjazd Mendelejewowski*. Program Zjazdu, który obradował w setną rocznicę odkrycia przez wielkiego rosyjskiego uczonego prawa okresowości w chemii, poświęcony był w dużym stopniu aktualnemu znaczeniu tego prawa dla różnych dyscyplin chemicznych oraz dziejom jego odkrycia. Dzieje te były w szczególności przedmiotem plenarnego referatu członka Akademii Nauk ZSRR i dyrektora Instytutu Historii Przyrodoznawstwa i Techniki AN ZSRR B. M. Kiedrowa oraz przedmiotem obrad jednego z trzech sympozjów zjazdowych. Prócz tego zagadnienia te przewijały się i przez inne referaty, tak np. na sympozjum *Nauczanie współczesnej chemii w średnich i wyższych szkołach*, prof. N. S. Toroczestnikow wygłosił referat *Prawo okresowości Mendelejewa a rozwój radzieckiego wyższego szkolnictwa chemicznego*.

Program Zjazdu obejmował także wykonanie utworów muzycznych, które lubił Mendelejew.

Stany Zjednoczone

DOROCZNY ZJAZD AMERYKAŃSKIEGO TOWARZYSTWA HISTORII TECHNIKI

Doroczne zjazdy amerykańskiego Towarzystwa Historii Techniki (Society for the History of Technology) odbywają się z reguły w ostatnich dniach grudnia¹. W 1969 r. zjazd ten obradował w Waszyngtonie w dniach 26—30 XII. Kolejne posiedzenia poświęcone były m. in.: drewnu w dawnych konstrukcjach budowlanych i maszynowych a także w budowie pojazdów, technice jako systemowi informacyjnemu (A. H. Dupree przedstawił tu zagajający dyskusję referat *Miara jest miarą wszystkich rzeczy — ogólny schemat: od Rzymu do Ameryki*), opracowaniom *Hindsight* i *Traces*². Oprócz tego posiedzenie zorganizowane wspólnie z Amerykańskim Stowarzyszeniem Historycznym zajmowało się tak palącymi w Stanach Zjednoczonych zagadnieniami, jak przebudowa miast i ochrona bogactw naturalnych.

* Por. informację o VIII Zjeździe w nrze 1/1960 „Kwartalnika”, ss. 156—159.

¹ Por. informację o poprzednim zjeździe w nrze 2/1969 „Kwartalnika”, s. 441.

² Por. w dziale *Z czasopism zagranicznych* niniejszego numeru (ss. 430—433) omówienie tych opracowań.